

Barbara Hajduk
Politechnika Zielonogórska

WYŻSZE SZKOLNICTWO NA POGRANICZU LUBUSKIM DWIE UCZELNIE ZIELONEJ GÓRY

Zielona Góra jest siedzibą dwóch uczelni o pełnym statusie akademickim. Politechnika Zielonogórska powstała 1 września 1996 roku na bazie Wyższej Szkoły Inżynierskiej utworzonej w 1965 roku¹. Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Tadeusza Kotarbińskiego powstała w 1973 roku z Wyższej Szkoły Nauczycielskiej utworzonej w 1971 roku. Poprzednikiem tej ostatniej instytucji było dwuletnie Studium Nauczycielskie.

Dwie uczelnie osadzone w tym samym mieście bardzo się różnią. Przyjmując punkt widzenia społeczności studentów, trzeba wskazać na odmienności, które uzewnętrzniają się w typie i programie kształcenia, w organizacji działalności, a także w przebiegu procesu socjalizacji studentów.

Charakteryzując środowisko akademickie wykorzystując głównie wiedzę uzyskaną dzięki obserwacji oraz wieloletniemu i bezpośredniemu kontaktowi z młodzieżą studiującą, wynikającemu z pełnienia funkcji nauczyciela akademickiego.

Jedną z formalnych różnic stanowi wielkość uczelni. Łatwo zauważyć, że większa jest Wyższa Szkoła Pedagogiczna: zatrudnia znacznie więcej samodzielnych pracowników naukowych, kształcenie odbywa się na większej liczbie kierunków studiów, społeczność studentów jest również liczniejsza. Zasięg społecznego oddziaływania uczelni może być wyznaczony przez zasięg rekrutacji młodzieży studiującej. Przez wiele lat był on podobny w obu uczelniach, natomiast po 1989 r. został powiększony w działalności uczelni pedagogicznej, gdyż na niektórych kierunkach studia podejmowali mieszkańcy różnych, nawet bardzo odległych regionów Polski.

Funkcje realizowane przez obie uczelnie były adekwatne do nazwy uczelni i ich statutowych powinności. WSI kształciła inżynierów, zatrudnianych następnie w przedsiębiorstwach państwowych, a WSP kształciła nauczycieli i pedagogów zatrudnianych w szkołach, instytucjach opieki i wychowania lub w instytucjach kultury. W drugiej połowie lat osiemdziesiątych i na początku lat dziewięćdziesiątych WSI utworzyła nowe kierunki studiów: matematykę, zarządzanie i marketing, informatykę, ochronę środowiska. Po roku

¹ M. Miłk, *Droga do Politechniki Zielonogórskiej*, Zielona Góra 1996.

1989 na WSP powstało kilka kierunków uniwersyteckich (socjologia, filozofia, dziennikarstwo, politologia, ochrona środowiska, zarządzanie), artystycznych (malarstwo, dyrygentura) i pedagogicznych (pedagogika pracy socjalnej, pedagogika terapeutyczna). Wydzielonymi jednostkami uczelni są nauczycielskie kolegia językowe: angielskiego, francuskiego, niemieckiego.

Poszerzona oferta usług edukacyjnych jest przykładem dostosowania obu uczelni do wymagań rynku w zakresie kształcenia studentów. Bardzo wyraźne zmiany oferty WSP prowadzą do utraty nauczycielskiego charakteru tej uczelni, wzmacniając dążenia w kierunku upodobnienia jej systemu kształcenia do systemu kształcenia uniwersyteckiego. Wszystkie nowe kierunki studiów prowadzą edukację na poziomie magisterskim.

Skład społeczno-kulturowy studentów obu uczelni jest zróżnicowany. Szerszy zasięg rekrutacji studentów WSP powoduje, że w jej składzie znajdują się osoby reprezentujące różne środowiska społeczno-kulturowe. Pochodzą one ze wsi, małych i średnich, a także z wielkich miast. Rodzice studentów obu uczelni mają różny poziom wykształcenia, od podstawowego do wyższego, ale też wykonują odmienne zawody. Rodzice studentów PZ częściej wykonują zawody techniczne i ekonomiczne, prowadzą własną działalność gospodarczą, podczas gdy rodzice studentów WSP wykonują w większości zawody wymagające wiedzy humanistycznej. Na obu uczelniach studiuje dzieci urzędników administracji państwowej i samorządowej, instytucji służby zdrowia, pomocy społecznej lub oświaty.

Doświadczenia młodzieży zdobyte we wczesnej adolescencji różnicują jej zainteresowania. Są one inne w obu zbiorowościach studentów. Zainteresowania wyznaczają decyzje o wyborze kierunku studiów częściej u kandydatów na studia w uczelni pedagogicznej. Odmienność zainteresowań studentów dwóch uczelni wyznacza różne rodzaje aktywności realizowane przez nich w czasie wolnym. Uczelnia jest spostrzegana przez kandydatów na studia jako miejsce realizacji własnych zainteresowań. Wybór uczelni i kierunku studiów może być wyznaczony przez dostrzeganie warunków do realizacji zainteresowań poza procesem dydaktycznym (np. sportowych, muzycznych, teatralnych).

Zasadnicze różnice między uczelniami widoczne są w programach kształcenia. Studenci PZ opanowują wiedzę z nauk ścisłych, formalnych i przyrodniczych. Na egzaminie wstępnym sprawdza się wiedzę matematyczną kandydata, w konkursie świadectw oprócz matematyki ważne są osiągnięcia z fizyki, chemii, biologii. Studenci uczą się dowodzenia twierdzeń, projektowania urządzeń technicznych, zarządzania przedsiębiorstwem. Poznają algorytmy czynności intelektualnych lub technicznych. Uczą się przeprowadzania operacji na symbolach (matematyka, fizyka, informatyka). Za pomocą symboli tworzą dzieła, poznają rzeczy i uczą się na nie oddziaływać. Absolwent uczelni technicznej wyposażony jest w pewien ogólny zakres wiedzy, na który składają się: podstawy matematyki, fizyki, techniki, informatyki, zasady i metody

rozwiązywania problemów inżynierskich oraz treści integrujące ogół wiedzy przekazywanej w ciągu całego okresu studiów.

Sukces studenta (bądź porażkę) w studiowaniu daje się dokładnie ustalić, porównać z sukcesami kolegów. W przypadku osiągniętego sukcesu (bądź niepowodzenia) student sobie przypisuje sprawstwo tego zdarzenia, swoim zdolnościom i sile motywacji. Przebieg studiów wprowadza podział studentów na skali sukcesów dydaktycznych i stosownie do tego wprowadza wyraźne ich zróżnicowanie na skali podmiotowości.

Studenci WSP są bardzo zróżnicowani pod względem typów wiedzy (wiedza empiryczna, formalna, filozoficzna)². Niektórzy opanowują wiedzę z nauk dedukcyjnych (formalnych), inni empirycznych: humanistycznych, społecznych, przyrodniczych, a jeszcze inni dziedziny kultury symbolicznej: literaturę, muzykę, plastykę, fotografię, taniec, kulturę fizyczną. W każdej nauce, w każdej dziedzinie kultury symbolicznej obowiązują swoiste dla niej reguły myślenia i metodologia badań. Wiele z nich stawia pytania, których rozwiązanie wymaga zastosowania myślenia dywergencyjnego, tj. takiego, które występuje w sytuacjach problemowych, mających potencjalnie wiele konkurencyjnych rozwiązań³. Dlatego student wyjaśniając zjawiska, zdarzenia czy procesy społeczne ma więcej okazji do tworzenia oryginalnych i nowych pomysłów rozwiązania problemu niż student, który dowodzi twierdzenie matematyczne. Inwencja twórcza potrzebna jest młodzieży studiującej malarstwo, dyrygenturę, nauki o literaturze. Studenci WSP uczą się wykorzystywania symboli do tworzenia dzieł i uczą się oddziaływania na ludzi za pomocą symboli. Sukces w oddziaływaniu na ludzi za pomocą symboli nie da się opisać intersubiektywnie, bo miary tego sukcesu są szacunkowe i uznaniowe, zwłaszcza w opanowywaniu dziedzin kultury symbolicznej.

W uczelni pedagogicznej powstaje większa zależność studenta od nauczyciela akademickiego i większe jest znaczenie osobowości wykładowcy w generowaniu procesu socjalizacji studentów. Osiągnięcia studenta w przyswajaniu kultury symbolicznej mogą przybierać formę prezentacji publicznej — koncertów chóru, kabaretu, wystaw malarstwa, fotografii, dni kultury francuskiej, spektakli teatralnych, wieczorów poezji itp. Ocena słuchaczy lub widzów nie ma wpływu na ocenę dzieła wystawioną przez nauczyciela akademickiego, ale może dostarczyć wykonawcy satysfakcji czy innego rodzaju gratyfikacji.

Ocena studentów wielu kierunków studiów na WSP nie jest dokonywana przy wykorzystaniu algorytmów działania czy obiektywnych miar sukcesu. Student może przedstawić własne racje, broniąc wartości tworzonego przez siebie dzieła, które jest przez innych oceniane.

2 M. Z e m ł o, *Nowa socjologia edukacji*, Białystok 1996.

3 J. P. G u i l f o r d, *Natura inteligencji człowieka*, Warszawa 1978.

Muzyka, literatura, taniec, fotografika, malarstwo to dziedziny kultury symbolicznej włączone w program kształcenia studentów WSP, a tym samym włączone w ich proces socjalizacji i profesjonalizacji⁴. O dziełach kultury będących wytworami muzyki, literatury, malarstwa itp. nie orzekamy, że są prawdziwe albo fałszywe, ich wartości poznawczych nie można udowodnić, ponieważ różnią się one od nauki tym, że nie podlegają ocenie przy zastosowaniu miar logiki. Sposób oceny wytworów pracy studenta ma znaczenie dla przebiegu procesu jego socjalizacji, ponieważ rola studenta inaczej wpływa na kształtowanie się osobowości, kiedy precyzyjnie określone są kryteria i standardy oceny (jak w przypadku uczelni technicznej), a inaczej, gdy takich nie stosujemy. Można w konsekwencji przyjąć założenie, że osobowość studentów WSP jest bardziej zróżnicowana, a osobowość studentów PZ podlega silniejszej unifikacji w procesie kształcenia.

Studenci wielu kierunków nauczycielskich przygotowując się do zawodu nauczyciela wychowawcy, uczą się diagnozowania sytuacji wychowawczych i tworzenia programów oddziaływania wychowawczego, poznają wiedzę z zakresu psychologii, pedagogiki i socjologii edukacji. Uczą się poprawnego wyjaśniania zjawisk i procesów społecznych. Podstawy nauk pedagogicznych pozwalają im poszukiwać odpowiedzi na pytania: jak jest i dlaczego jest tak, jak jest; edukacja techniczna podporządkowana jest przekazywaniu wiedzy typu *know-how*⁵.

Absolwenci WSP podejmują pracę w różnych instytucjach edukacyjnych, wychowawczych, opieki społecznej, kultury, mass mediach. Studenci WSP tworzą dzieła, które wchodzą w obieg społeczny za pośrednictwem mass mediów, w okresie studiów wypróbują swoje możliwości twórcze, ich występy publiczne są oglądane nie tylko przez społeczność studencką, ale adresowane są do mieszkańców miasta i całego kraju. Zielona Góra uznana została za „zagłębnie kabaretowe” lub stolicę kabaretu⁶. M. Matysik pisze: „wart odnotowania jest fakt powołania do życia w 1990 roku przez władze uczelni prawdopodobnie jedyne w Europie fakultetu kabaretowego”⁷. Jego jedynym wykładowcą był Władysław Sikora, autor, twórca i aktor, lider kabaretu „Potem”, absolwent WSI w Zielonej Górze. Studencka twórczość artystyczna powoduje ograniczenie siły oddziaływania środków masowego przekazu na społeczność studencką WSP.

Od wielu lat działa i rozwija się na WSP studenckie koło naukowe edukacji seksualnej i profilaktyki AIDS, uznane za wzorcowe w skali całego kraju. Członkowie koła prowadzą pożyteczną działalność edukacyjną wśród młodzieży szkół średnich.

⁴ B. Hajduk, *Profesjonalizacja studentów*, Zielona Góra 1993.

⁵ E. F. Schumacher, *Małe jest piękne*, Warszawa 1985, s. 105.

⁶ M. Olejarsz, *W kręgu kabaretu „Potem”*, „Rocznik Lubuski” 1988, nr 24/2; W. Sikora, *Nie tylko kabaret „Potem”*, Wrocław 1998.

⁷ M. Matysik, *Parę słów dla historii*, [w:] W. Sikora, *op. cit.*, s. 245.

Uczestnictwo studentów PZ w kulturze symbolicznej ma bardziej recepcyjny niż twórczy charakter. Studenci Politechniki tworzą kulturę techniczną: w budownictwie, mechanice, technice biomedycznej, elektrotechnice, informatyce, bankowości, ochronie środowiska, w zarządzaniu przedsiębiorstwem i w marketingu. Kultura techniczna ma bardziej utylitarny charakter, jest mniej widowiskowa od działalności twórczej studentów WSP. Wyrazem wysokiej kultury technicznej studentów PZ są organizowane już po raz dwudziesty Międzynarodowe Sympozja Naukowe Studentów i Młodych Pracowników Nauki. Goście z zagranicy reprezentują Białoruś, Litwę, Rosję, Ukrainę, Niemcy, Czechy i Węgry, a z kraju uczelnie techniczne i ekonomiczne. Studenci i asystenci podejmują w swoich referatach zagadnienia, które wzbudziły ich zainteresowanie. W opinii opiekunów naukowych publikowane artykuły cechuje na ogół dobry poziom merytoryczny i aktualność poruszanej problematyki badawczej. Warto dodać, że wskaźnikiem troski o poziom naukowy składanych do recenzji referatów jest ich selekcja — przykładowo w 1998 r. na 373 zgłoszone referaty 66 nie zakwalifikowano z przyczyn formalnych i merytorycznych.

Młodzież akademicka PZ zainteresowana zdobyciem zawodu nauczyciela teoretycznych przedmiotów zawodowych i nauczyciela matematyki czy informatyki może podjąć edukację na dwuletnim Międzywydziałowym Studium Pedagogicznym Politechniki Zielonogórskiej. Na zajęciach studium słuchacze zdobywają wiedzę o zachowaniu człowieka, rozwoju dzieci i młodzieży, psychologicznych prawach rządzących uczeniem się. Studenci nabywają praktyczne umiejętności pedagogiczne, które sprawdzają prowadząc w ramach praktyki lekcje w szkole średniej z przedmiotów odpowiadających specjalności obranej na danym kierunku studiów. Słuchacze nie tylko oczekują przygotowania do pracy w roli pedagoga, ale także pragną poprzez udział w zajęciach lepiej poznać siebie, własną osobowość i sprawność intelektualną; chcą lepiej rozumieć siebie i innych ludzi, ciekawi ich odmiennosc wiedzy humanistycznej, pozwalającej wyjść poza myślenie i działanie techniczne. Poszerzenie oferty edukacyjnej PZ o zajęcia studium pedagogicznego upodobnia przebieg procesu socjalizacji i profesjonalizacji skromnej części studentów zielonogórskich uczelni.

Studenci obu uczelni Zielonej Góry upodobniają się ze względu na swój udział w sporcie akademickim, potwierdzony wieloma sukcesami nie tylko o zasięgu lokalnym, ale również ogólnopolskim, szczególnie w sportach zespołowych. Studenci obu uczelni współpracują z wieloma instytucjami miasta, podlegają oddziaływaniu tych instytucji, a także zwrotnie współokreślają ich działalność.

Integracja społeczności studentów Zielonej Góry dochodzi do skutku (po wielu latach „posuchy”) wiosną w czasie obchodów dni kultury studenckiej. Ideą przewodnią „Bachanaliów” ’98 był obrządek zaślubin obu uczelni symbolizowany przez parę młodą — studentkę WSP i studenta PZ. Święto

studentów oglądane przez mieszkańców miasta ma charakter widowiskowy, organizowane są imprezy kulturalne, którym patronują lokalne rozgłośnie radiowe i prasa. Są one okazją do prezentacji dorobku artystycznego studentów, jednocześnie stanowią doskonały warsztat pracy organizacyjnej i społecznej w dobrym tego słowa znaczeniu. Animatorskie grupy z obu zielonogórskich uczelni odbudowują tętniące niegdyś (w latach siedemdziesiątych) pomysłami życie studenckie. Organizatorzy imprez bachanaliowych „mają raz w roku szansę wykazania się chęcią współpracy w jednym dobrze pojętym celu: stworzenia zaczynu, a później nawyku korzystania z form rozrywki i kultury na wysokim poziomie”⁸. W okresie „Bachanaliów” społeczności studentów demonstrują w mieście swoją odrębność, realizując program opracowany tak, aby młodzież akademicka obu uczelni była postrzegana jako zbiorowość kreatywna w pomysłach zabawy, a także w przedkładaniu ofert kulturalnych mieszkańcom miasta.

Trzeba jeszcze zwrócić uwagę na charakterystykę społeczności studentów ze względu na cechę demograficzną — płeć. Proporcje płci na obu uczelniach są inne. W składzie osobowym studentów WSP dominują zdecydowanie kobiety, na PZ obserwujemy liczebną przewagę mężczyzn. Ci ostatni mają też liczebną przewagę wśród nauczycieli akademickich, a zwłaszcza wśród samodzielnych pracowników nauki. W historii obu uczelni najwyższe kierownicze stanowiska piastowali mężczyźni. Te fakty, obecne na wielu uczelniach, wzmacniają tezę E. Pakszys „o patriarchalnym wizerunku poznania, czyli odzwierciedlają dominację reprezentantów jednej płci — mężczyzn — jako jego zasadniczych twórców”⁹.

W historii uczelni technicznej można dostrzec pewną prawidłowość w preferencjach wyboru kierunków studiów. Tradycyjnie młode kobiety wybierały i nadal wybierają studia na kierunkach: budownictwo, inżynieria sanitarna (ochrona środowiska), matematyka, a w ostatniej dekadzie zarządzanie i marketing oraz informatyka. Za typowo „męskie” uznawane są kierunki mechanika i budowa maszyn oraz elektrotechnika. Zawód inżyniera, do którego przygotowują się studenci PZ, wymaga raczej cech, które stereotypowo przypisywane są mężczyznom: niezależność, przedsiębiorczość, dominacja, łatwość decydowania, asertywność, kompetencje¹⁰.

Zawód nauczyciela, do którego przygotowywana jest znaczna część studentów uczelni pedagogicznej (w ostatnich kilku latach *de facto* straciła przypisywany jej charakter), jest zawodem sfeminizowanym „od przedszkola do matury”; wyjątek stanowi skład rad pedagogicznych niektórych techników i pracowników szkół wyższych. Zmiany w tym zawodzie można dokonać przez

⁸ I. K o w a l k o w s k a, „Bachanalia” '98 — *reminiscencje*, „Biuletyn Politechniki Zielonogórskiej” 1998, nr 5.

⁹ E. P a k s z y s, *Płeć a rozwój nauki. Problemy epistemologii feministycznej*, [w:] *Humanistyka i płeć*, red. J. Miluska, E. Pakszys, Poznań 1995, s. 86.

¹⁰ J. M i l u s k a, *Przekształcenia ról płciowych a szanse kobiet*, [w:] *Humanistyka i płeć...*

połączenie reformy kształcenia nauczycieli z reformą ich rozwoju zawodowego i wynagrodzenia za pracę.

Na zakończenie opisu zielonogórskich uczelni trzeba odnotować kilka spostrzeżeń dotyczących warunków studiowania. Bazę materialną obu uczelni trudno jest porównywać. Dla studentów i dla pracowników naukowo-dydaktycznych jest ona lepsza na uczelni technicznej. Decyduje o tym liczba miejsc w domach akademickich, wyposażenie w nowoczesną aparaturę, lokalizacja wszelkich obiektów uczelni w jednym miejscu, które w obecnym kształcie nabiera charakteru kampusu. Studenci chwalą sobie bliskość sal wykładowych, laboratoriów, sali gimnastycznej, studium języków obcych, przychodni lekarskiej, stołówki, klubów, barów i domów studenta. Wizytówką uczelni technicznej jest unikatowy w skali kraju ośrodek jeździecki „Raculka” prowadzony przez samych studentów.

Barbara Hajduk

HOCHULWESEN AUF DEM LUBUSKA GRENZGEBIET. ZWEI HOCHSCHULEN VON ZIELONA GÓRA

Zusammenfassung

Im Artikel *Zwei Hochschulen von Zielona Góra* stelle ich die Gemeinschaft der Studenten der Technischen Universität in Zielona Góra und der Tadeusz Kotarbiński-Pädagogischen Hochschule vor. Ich vergleiche die Studentengemeinschaften in einigen Perspektiven: 1) Wissensbereiche, die in den Ausbildungsplänen anwesend sind 2) Art und Weise der Bewertung der Arbeit der Studenten von akademischen Lehrern beider Hochschulen 3) gesellschaftlich-kultureller Studentenstand 4) Beteiligung der Studenten an symbolischer Kultur (Musik, Literatur, Malerei, Kabarett) und an technischer Kultur (Bauwesen, Informatik, Mechanik, Umweltschutz, Verwaltung und Marketing). Ich deute die Integrationsmöglichkeiten der Studentengemeinschaft in Zielona Góra durch die Beteiligung an akademischer Sporttreibung, an Studentenkultur-Tagen und durch gesellschaftliche Aktivität. Beide Hochschulen in der Stadt ändern dynamisch ihr Bild, und das Beispiel der Anpassung zum Marktbedingungen und zur internationalen und grenzüberschreitenden Zusammenarbeit ist erweiteres Angebot der Edukationsdienste.